

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

IVRIS CANONICI|| SEV PONTIFICII|| PARTITIONES,||

Grégoire, Pierre

[Frankfurt], 1595

VD16 G 2996

2 De officio iudicis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-63677](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-63677)

ueniantur, ut in l. 2. § 3. C. ubi Sena. vel A
 clariss. l. ubi quis curiali vel cohortali cu-
 ria conuenia. quemadmodum Gymnasis
 & Academiis certi iudices seu conserva-
 tores dati, in §. si. in procem. P. Auth. habi-
 ta. ne filius pro patre. C.
 cc personalis actio, a reali distinguitur, in §.
 omnium autem actionum, de action. apud
 Iustin. l. actionum, de actio. P.
 dd vi si agatur principaliter de causa priuile-
 giorum sedis Apostolica, qua apud sedem B
 tantum tractanda, ca. cum uenissent, 12.
 de iudi. c. si. de confirmat. utili vel inuiti. si
 quando uerba priuilegii dubia sint ad eius
 mentem, que concessit refugiendum, non
 ad alium. can. sicut, §. ex his, 11. q. 1. ca. in-
 ter alia, de sent. excom. l. 1. §. fin. C. de le-
 gib. Si tamen incidenter in causa produce-
 retur priuilegium, & uerba essent aperta,
 iudex posset ita iudicare non obstante pro-
 ductione priuilegii, quod nihil ad rem sibi C
 facere uideatur, vel iuxta priuilegium,
 ut in cap. causa, in fine, ibi: respiciendo
 priuilegium, de in integ. restitutio. c. accep-
 timus, de fide instrumento. l. quoties, C. de
 iudic. cum similib.
 ee Reus actorem in eodem iudicio reconue-
 nire potest. cap. 1. de mutui petitio, c. cum
 dilectus, 2. §. nos autem, de ordine cog-
 nitio. ubi agitur de differentia reconuentionis
 & exceptionis. Nisi conuentionio fuerit, D
 de interdicto recuperanda possessionis, cui
 reconuentionio opponi nequit, cap. si. de ordine
 cognitio. ubi §. distinctio. aut nisi coram
 arbitris causa agatur, cap. dispendia, 3. §.
 reus quoque, de rescript. in Sex. Sunt & a-
 lia exceptiones quas omitto.

CAPVT VII.

Causa & effectus iudiciorum.

Ratio iudiciorum finalis est, pax publica,
 & correctio malorum, a cōtrouersia-
 rum & licium determinatio, b iustitia, qua
 suum ius cuique tribuit. c Iudex autem in
 puniendo reddit bonum pro malo, d con-
 seruat innocentiam, punit culpam. e

SCHOLIA.

- a ca. non frustra, 23. quest. 5. cano. nisi bella,
 & ibi gloss. 23. quest. 1. facit. c. 1. de officio
 legat. in Sex. dum (inquies sum. Pontifex)
 subditorum scandala remouemus, nos
 in eorum quiete quiescimus, facit l. nul-
 lus, 14. C. de Iudeis, ubi prohibet iudiciū,
 & iudicis potestas, ne ad arma litigantes
 ueniant, ut l. aequissimum, de usufruct. P.
 quare ne uis committatur, occurrit & ple-
 ctit ideo temerarios, qui propria auctori-
 tate sine sententiis etiam suas ab inuitis
 repetunt, canon. 1. 16. questio. 6. leg. ex-
 stat. de eo, quod metus causa, Pandect. ca.
 cum qui, de prabend. in Sexto, cum simi-
 libus.
 b ca. finem litibus, de dolo & contumacia. l.
 properandum, C. de iudic.
 c cap. fratris, de uerborum significatione, l.
 prima, de iustitia & iur. Pandect. & qui
 iudicium diffugiunt multum de sua iu-
 stitia diffidere uidentur, cap. Christianus,
 11. quest. 1.
 d ca. Sex. differentia, 23. q. 3.
 e ca. que Lotharius, 2. q. 1.

DE OFFICIO IUDICIS.

TITVLVS II.

CAPVT I.

Continuatio & quid officium iudicis.

A dmonitis discipulis, iudiciū esse or-
 dinarium & extraordinarium, & iu-
 dices esse ordinarios, & extraordinarios
 seu delegatos, dicamus de officio iudicum
 prius ordinariorum, & dehinc delegato-
 rum, de que potestate illorum. Officium
 iudicis in iure absolute pro potestate, vel
 pro his, quæ potestas concessa facere iu-
 bet, a vel permittit, nō enim quicquid iu-
 dicis potestati permittitur, subiicitur iuris
 necessitati. b Quædam etiam tenerur ex-
 hibere iudex ordinario iure petentibus &
 agentibus, & potest etiam aliunde quæ-
 dam ex æquitate & auxilio extraordina-
 rio impartire litigantibus, quæ ipsi pete-

re non possunt; & ideo ex officio eius pro-
cedere dicuntur. *c* Datur autem hoc extra-
ordinarium iudicium, quando ordinari-
um deficit non aliter. *d* Iudicis porro offi-
cium vbi cumq; pro actione proponitur;
veluti cum in integrum restitutio principa-
liter postulatur, litis contestatione popo-
sit: aliter, ante & post ingressum cause, post
sine litis contestatione, ad illud recurri. *e*

S C H O L I A.

a Ius dicentis officium latissimum dicitur, *B*
in l. 1. de iurisdictione omn. iudic. Officium
ab efficiendo, nempe eo, quod quemque se-
cundum impostam sibi personam facere
oportet, de quo abunde Cicero & Ambro-
sius in libris, de officiis & Isidorus. Exstat
in decretalibus generalibus titulus de offi-
cio iudicis, lib. 1. tit. 2. & in specie tit. de of-
ficio iudicis ordinarii, eod. lib. 1. tit. 3. 1. &
lib. 1. Sext. 16. & lib. 1. clem. tit. 9. Spar-
sum autem in C. Iustitiano, de officiis di-
uersorum iudicum & magistratum tra-
ctatur, ut in decretalibus de officiis diuer-
sorum prepositorum & iudicum civilium
& criminalium, ut etiam in P. & novel-
lis, de quibus longum nimis esset hic nomen-
claturam recensere.

b l. non quicquid, 40. de iudic. l. sape, de offi-
cio presidis, l. 1. C. quomodo & quando
index.

c Sunt enim quedam, quæ ex officio iudicis
prestantur, quæ principaliter peti neque-
unt, l. qui per collusionem, §. preu. sorie, de
actio. emt. P. l. 4. deposit. Frequens in iure
maxime civili, de officio iudicis mentio,
quando agitur de his, quæ stricto iure peti
non possunt, & quorum nomine nulla da-
ntur actio, & tamen æquum sit reum conde-
mnari, ut in prædictis legibus, l. quero lo-
ca, Pandect. l. quero. de re iudica. in Pan-
dect. l. seruos, de aliment. lega. l. quintus, de
usu annuis lega. Pand. l. deducta, l. Imperator,
ad Senat. consulti. Trebellian. Pandect.
d In bonæ fidei iudiciis tantundem officium
iudicis valebat, quantum in stipulatione
iurei nominatim facta interrogatio, leg.

quia tantundem, de negot. gest. Pandect.
leg. Lucius, deposit. Pandect. l. Lucius, de
actio. emt. P.

d leg. in cause cognitione, 16. de minoribus,
25. ann. libr. 4. Pandect. tit. 4. l. cum sine,
de Carbonia. edict. l. 1. ad municip. Pand.
l. quadam, de edend. Pand.

e l. fin. de offic. iudic.

CAPVT II.

Officium ordinariorum iudicum, circa
qua versetur & iura episco-
palia.

Iudicum maxime ordinariorum offi-
cium versatur circa sibi commissa ciuilia
vel criminalia negotia, habita ratione con-
cessæ potestatis personarum & actionum.
Iura ordinaria potestatis Episcopalis in
subditos diffinita iure sunt; *a* & in ecclesias
diocæseos canonica obedientia, *b* reue-
rentia, *c* institutio, *d* destitutio, *e* correctio
reformatio *f* censura Ecclesiastica, *g* iuris-
dictio causarum omnium ad forum Eccle-
siasticum de iure pertinentium, *h* pani-
tentia publicæ & solemnes, *i* sacrorum
omnium, quæ ab Episcopo sunt recipien-
da collatio, *k* synodus / synodatici seu ca-
thedratici debitum. *m* Quarta decimatio-
num & mortuorum, *n* visitatio annua, *o*
& eius causa procuratio quoque annua, *p*
moderatum auxilium. *q* Erit & Episcopo-
rum ordinariorum libera potestas, & offi-
cium in suis diocæsis, adulteria & scele-
ra inquirendi, *r* vlciscendi, *s* iudicandi se-
cundum canones, publicum etiam auxili-
um opus erit aduocandi. *t* Pertinet & ad
officium iudicis aduocatum parti non ha-
benti dare, qui & potest esse domesticus
iudicis. *u* Ordinarii quoque Ecclesiastici
locorum, subditos suos plures dignitates
E vel Ecclesias, quibus animarum cura im-
minet obtinētes, seu personarum vel digni-
tatem cum alio beneficio, cui cura similis
est annexa, possunt cogere ostendere titu-
lum & dispensationes, quarum vi talia be-
neficia possident, intra certum tempus de-
finitum,

finium, quas si non ostenderint possunt A
in eos procedere perinde ac si nullas habe-
rent. x. Dat ordinariis & iurisdictionem,
lex, y. princeps, z. consuetudo, aa. privilegi-
um, bb. vel aliud ius. cc.

S C H O L I A.

- a c. conquerente, 16. de offic. ordinarii, quod
seorsum fuse explicauimus.
- b Id est, secundum canonum precepta, ita
maiori Ecclesie minor debet obedientiam, B
& reuerentiam, cano. a. subdiacono, 93.
distinct. cap. illud, 5. de maiori. & obed. ne-
que admittitur prescriptionis exceptio in
contrarium, c. cum ex debito, ca. cum non
liceat, de prescriptio. Non erit tamen ne-
cessarium, ut obligetur scripto, qui obedi-
entiam ipsam voluntarii aduentus officio
comprobat, cap. legebatur, 3. de maiori. &
obed. sufficit enim facere manualementem
obedientiam, cap. his que eodem titulo. Quod C
intelligendum est de clericis inferioribus
simplicioribus, non habentibus administra-
tionem, qui non sunt compellendi ad fa-
ciendum scripturam iuramenti & obedi-
entie, & sufficit illis, si obedientiam repromit-
tant prelati suis simpliciter, ca. nullus epi-
scopus, de iureiurand. aliud autem dicen-
dum est, de habitibus curam animarum,
dist. ca. nullus, & can. quanquam, 21. di-
stinct. Debet & prelati suis Monachi &
moniales reuerentiam, cap. dilecta, de ma-
iori. & obed. Item & principes seculares e-
piscopis, ca. omnes, 4. cap. solida, 6. c. si quis.
2. de maiori. & obed. minor superiori, cap.
cum inferior, eod. tit.
- c dist. cap. conquerente, de officio & potesta.
iudic. ordina. l. episcopale, 8. de episcop. &
cleric. C. cap. cum apostolus, §. prohibemus,
de censib. c. quis dubitat, 96. distinct. can.
esto subiectus, 95. distinct. c. 1. de excessib.
prelato.
- d cap. cum venissent, capit. ex frequentibus,
de institut. ordinatio quippe ecclesiarum,
ut & cura earum, in dicecesi pertinet ad
episcopum & successores earum, can. decimo,

omnes Basilica, 16. q. 7. c. cum venerabilis,
7. de religiof. domibus, li. 3. tit. 26. etiam si
monasteria sint. c. 10. obitum, 61. distin.
can. 12. qui, vere, 16. questio. 1. Institutio
dat ius in beneficio, vel per collationem ab
ipso episcopo factam, vel per eius confir-
mationem factam presentationis ad bene-
ficiam, vel per confirmationem alterius ab
alio facta collationis, vide gloss. ad cap. au-
thoritate, de instit.

e Destitutio est depositio a gradu vel ordi-
ne, vel a beneficio ecclesiastico. cap. fin. de
celebr. missa. depositio, que proprie dicitur
est degradatio, eaque vel verbalis vel rea-
lis, utraque ante fieri debet per episcopum,
cap. 2. de poenis, in Sext. c. nouimus, de ver-
bor. signific. vide que diximus de his, libr.
31. Syntagm. iur. c. 30.

f quod & statuitur, in ca. 1. & cap. licet, 12.
cap. conquerente, de officio ordinari. etiam
appellatione remota, cap. 13. eod. tit. Sub-
sunt & monasteria non exempta iure ordi-
nario, correctioni & curie episcopi, ca. Ab-
bates, ca. Abbas pro, can. si quis Abbas, 18.
quest. 2. cap. 1. cap. cum dilectus, de reli-
giof. domib. & ut episcopis sint subiecta, lib.
3. tit. 36. Imo & quamuis monasteria sint
exempta & privilegiata, tamen in negli-
gentiam Abbatum & prepositorum, epi-
scopi poterunt procedere ad reformationem
eorum, iuxta illorum regulam, can. pri-
mo, can. visis, 16. q. 2. cap. quanto, 7. de of-
fic. ordin. Neque hic etiam negandum est,
correctionem clericorum posse ad alios, quam
episcopos pertinere, quemadmodum & mo-
rum reformationem, quia & ea datur ca-
pitulo in canonicos, capit. irrefragabili, de
offic. ordina. Abbati & priori in mona-
chos, c. cum in ecclesiis, de maiorit. & obe-
dien. & abbatisa, c. dilecta, eo. tit. Verum
dicendum, hoc ius dari episcopis ex ordi-
nario iure, ceteris ex speciali privilegio,
vel concessione.

g Censura ecclesiastica est iudicium eccle-
siasticum seu de Christianis moribus arbi-
trium, & quid per censuram ecclesiasticam

- intelligamus docet, cap. quarenti, vigesimum, de verborum significatione, eoque nomine continetur interdictum Ecclesiasticum, suspensio, & excommunicatio. Censura excommunicationis est, proprius mureo episcopalis, quo ecclesia maiorem non habet penam, ca. corripantur, vigesima-quarta, questio. 3. vide qua diximus de interdicto, excommunicatione & suspensione in superiore libro proximo, titul. 16. & libr. 3. Syntagmat. ca. 8. & 9. Possunt B tamen alii ordinarii quam episcopi uti praedictis censuris, in sibi subditos propter iurisdictionem sibi concessam, vide glosam, in cap. penult. de senten. excommu. ca. cum ab ecclesiarum pralatis, de offic. ordi. Iurisdictionis enim potius est quam ordinis excommunicatio. cap. transmissam, de electio. & ita ratione iurisdictionis excommunicat Abbas, c. sicut, de simo. in c. P. & c. 40. de offic. delegat. Excepta solemniter excommunicatione, qua solus episcopi est, in c. 106. debent, 12. 1. 9. 3.
- h** c. cum episcopus, 7. de offic. ordin. in Sext. ca. scriptum, 6. q. 1. ca. scitote, 6. q. 3. c. episcopus, 6. de offic. ordin. in Sext. cap. 1. eod. tit. apud Gregorium cum simili. Iure ordinario iurisdictione pertinet ad episcopum, ad alios nihilominus alio iure potest pertinere, vel consuetudine, vel privilegio, vel ratione concessionis a summo pontifice facta, l. & quia, de iurisdic. omn. iudi. P. l. 1. C. de emancip. libero. c. si. de offi. archid. c. auditis, de prescr. c. cum contingat, de foro compet. c. irrefragabili, de offi. ord.
- i** ca. accedentibus, 12. de excessib. pralator. diximus de poenitentis multa supra, lib. 1. tit. 10. facit, c. 2. de poeniten. & remissio. c. falsas, de poeniten. dist. 5.
- k** Septem sunt sacramenta, de quibus egimus superiore primo libro, & libr. 2. syntag. iur. E c. 3. & seq. usque ad 9. Horum quadam a solis episcopis tantum conferuntur, ut ordo, chrisma, consecratio, & alia, que ad ordinem episcopale pertinent, ca. 4. quamuis, & 8. dist. c. aquam, de consec. ecclesiarum. c.
- 3.** & 4. de consec. dist. 5. c. quanto, de consec. Quamuis minores ordinis aliquando a no episcopo, ab abbate, monacho sibi subditis, conferri possint. ca. 1. de ordinatis ab episcopo, qui renuntia. episcopatus, libr. 1. tit. 13. ca. quoniam videmus, 69. dist. cap. cum contingat, de ata. & qualis. ord. Quae porro pertinent ad episcopum, videbis in can. perlectis, §. ad episcopum, 25. dist. dist. Sunt alia ex sacramentis, que ab aliis quam ab episcopis conferri possunt, ut baptismus, eucharistia, poenitentia, extrema unctio, matrimonium, ut diximus superiore primo libro suis propriis titulis.
- l** Synodus hic est concilium episcopale. Statutum quippe est, episcopos singulis annis in suis diocesis binos convenire clericorum agere debere, ut ea, que ad mores & lites eorum pertinent, determinarentur, c. 2. & 4. 18. distinctio. ubi & tempora habendi has duas synodos ponuntur, quatenus erunt perpendenda ex diversis dioceseon consuetudinibus, ut notat gloss. prima, ad can. habeatur, 18. distinctio, unaquaque provincia in suo sensu abundat, cano. 11. utinam, 76. distinctio. cap. certificari, de sepultur. Potest episcopus cogere ad synodum venire per censuram ecclesiasticam abbates sibi diocesana lege subiectos, capit. quod super his, de maiorit. & obedient.
- m** Synodaticum dicitur id, quod soluitur a clericis in synodo episcopali, ob honorem cathedra seu dignitatis, & oneris episcopalis, cuius ratione statutum exigi tantummodo oportere duos solidos a singulis, in dict. cap. conquerente, de offic. ordin. can. primo & final. can. illud, 10. questione 3. sed & hic sequenda erit antiqua consuetudo, canon. 5. nec numerus, 10. questione 3. ubi & hoc ius dicitur quoque cathedralicum, & in cap. pastoralis, 7. de donat. & alibi.
- n** capit. conquerente, de offic. ordin. cap. de quarta, de prescr. cap. officii, 14. cap. requisisti, 15. de testament. Variat tamen hoc

- hac quarta secundum locorum consuetudines, quas sequi expedit, dicto cap. requisiti, cap. certificari, de sepulchris. Eaque ratione occurrent in pluribus iuribus taxationes eius diuersae, & aliquando tertia, aliquando quarta, aliquando media pars dicitur debita.
- Onus est episcopi, visitare, vel per se, vel per alios discretos viros, vel per Archidiaconos, suam provinciam semel saltem in anno, ut reditū edificiaque Basilicarum, & B vitam ministrorum ecclesiasticorum cognoscat. ca. decreuimus, 10. & seq. episcopum & 12 placuit in omnibus, 10. q. 1. c. si episcopus, 6. de offic. ord. in Sex. & notantur semel aut bis ad id tenetur, sed quoties opus erit visitatione, ca. cum venerabilis, 21. de censib. c. excommunicauimus, 13. §. aduicimus, de haeres. Defertur hac cura & Archidiacono, impedito episcopo. in ca. 1. de offi. archid. can. perlectus, 25. dist. C
- Procuratio sequitur visitatione, quia debetur a visitatis visitanti, & eo nomine sumtus visitationis tempore debentur, ca. sum venerabili, 21. & c. quanto creatori, 16. de censib. iuxta facultates ecclesiae, ca. sopita, 14. de censib. ca. cum olim, 19. & ca. 17. eod. tit. Iuxta etiam formam. ca. cum apostolus, 6. & c. procuraciones, 23. eo. tit. de censib. ubi impensarum modus praescribitur, & taxatio alia postea facta in extranag. unica, de censib. exactio. procuratio. lib. 3. extranag. communium.
- dit. cap. conquerente, de offic. ordinar. extramoderatum auxilium. Interdum quoque episcopus aliqua & ex causa exigere potest mediocria, dict. c. cum Apostolus, §. prohibemus, ca. 1. 24. nullus episcopus grauenam, 1. q. 1. & hoc dicitur caritatiuum auxilium. Et quamuis episcopus pro aliis clericis possit censum ecclesiae imponere, c. cum clerici, 11. de censib. tamen pro se non potest sine superioris auctoritate c. 1. in fin. ut ecclesiast. benef. sine aliqua diminutio. conferant.
- cap. 1. de offi. ordinar. ubi & qua sequuntur,
- Inquisitio fit, ubi fama est, delictū aliquod fuisse commissum, qua sufficiens est ad monendum iudicem, de veritate inquirenda, c. licet Hels, de simonia, c. qualiter & quando, de accusatio.
- s ad praesidem provinciae pertinet, cui similis est episcopus, purgare provinciam malis hominibus, can. placuit, 6. quest. 3. l. 3. de offic. praesid. P. quod faciet, si eos conquirat l. placuit, de offic. praesid. Pand. & nouella, 17. c. 2.
- t Id est, brachium seculare, vel potestatem secularem, d. c. 1. §. si. & c. quoniam, de offi. ord. c. principes, 23. q. 5. c. cum ad verbum, 96. dist. c. 2. de maledic.
- v cap. 1. de offi. iudic. libr. 1. tit. 3. 2. nempe si litigantibus nullus vellet adesse aduocatus, vel propter eius paupertatem, vel ob metum aduersarii, potest aditus Iudex dare, siue sit ordinarius, siue delegatus, ut ibidem dicitur, & in l. nec quicquam. §. aduocatus, de offi. proconsulis, l. 1. aut prator, de postul. Prouidet & iudex, ut aqua fiat patronorum, seu aduocatorum distributio, can. infames, 2. §. si vero in vno, 3. qua. 7. & l. proper adum, 7. C. de postul. Quem admodum, & ad curam iudicis pertinet prospicere, ut sit ordo aliquis postulationū, scilicet ut omnium desideria audiantur, ne forte dum honori postulantiū datur, vel improbitati ceditur, mediocres desideria sua non proferant, dict. l. ne quicquam, §. obseruare, de officio proconsul. in P. Et hinc praxis senatum & iudicum meliorum, ut volumina causarum conscribantur disceptandaria, ut quisque litigantium suo ordine causa veniente sua desideria explicet, & paratus cum aduersario contestationi adsit, vocant hoc volumē Galli, Lerolle des causes a plaider.
- x ordinarii, 3. de officio ordinar. in Sexto. Idque in odium pluralitatis beneficiorum, quae est canonibus inimica sine dispensatione, & quae habet aliquin cupiditatis & ambitionis damnabilis notam, capit. quia nonnulli, de cleric. non resident. cap. 1. c. 9.

- crabilis, de prebend. In extrauag. communibus. cap. de multa, eod. tit. apud Gregor. cum siml.
- y Lex dat iurisdictionem, l. & quia, de iurisdic. omnium iudic. Pand. Veluti cum consilium generale vel constitutio dat cognoscendi potestatem ordinariis de causis exemplorum in certis articulis. Vicarius etiam episcopi, habet ordinariam iurisdictionem ex lege, Rota decis. 378. fuit dubitatum, num. 2. in nouis, dat eandem episcopus, ut ibidem dicitur, num. 3. sed tanquam minister legis iurisdictionem ordinariam, primo creando officialem, cui generaliter partes suas committit, secundo perpetuum Vicarium instituendo vel confirmando, vel conferendo beneficium, cui sit annexa iurisdic. de iure, cap. cum ab ecclesiarum, de officio ordinarij. vel de consuetudine, cap. cum contingat, de foro competent. c. dudum, verstandem, de elect.
- z Princeps temporalis & spiritalis, distribuit iurisdictiones, & ab illis potestas pendet illorum, atque Iohan. & Archidiacon. ad can. experientia, l. 1. quest. 1. Innocentius & Hostiensis. ad capit. cum ab ecclesiarum, de officio ordinarij. notant neminem dare posse iurisdictionem ordinariam, praeter principem,
- aa cap. cum contingat, de foro compet. capit. Romana, eod. titul. in Sext. cap. Romana, de offi. ordin. capit. 2. ne prelati vices suas, in Sext. leg. 1. de emancipa. liber. C. debet autem esse consuetudo praescripta, aliter non valeret, cap. fin. de consuet. in Sext.
- bb ca. nouit, versi. non enim, de iudic. suntque in hoc paria, privilegium & consuetudo, can. conquestus, 9. qu. 3. cap. duo simul, de offi. ord. c. Romana, 3. §. debet, de appellatio. in Sext.
- cc Puta si agatur de feudi cognitione, cuius ius naturam feudi retinet, capit. ex transmissa, de foro competente. cap. verum, de maiori parte & obedientia. cap. ceterum, de iudic. aut si praescripta sit iurisdic. Item si is, ad quem immediate esset ab inferiore

A pronocandum, non sit catholicus, deuoluitur pronocatio ad eum, qui superior eius est, omisso remedio, cap. si is cui, de officio delega. Denique si conuento aliquo coram non suo iudice, non obiciatur exceptio. Tunc enim consensus, facit rem iurisdictionem, l. 2. de iurisd. omn. iud. P.

CAPVT III.

De vicariis & officialibus Episcoporum.

QVemadmodum ipsi episcopi, sunt ordinarii iudices Ecclesiastici, sic loco eorum tales sunt eorum Vicarii, in spiritualibus vel temporalibus, vel separatim, vel simul in vtrisque constituti. a Potest & rursum officialis vel vicarius episcopi in sui locum alium substituere. b Iurisdic. vicarii, quem Romanus Pontifex in vrbe relinquit, non extenditur extra illam, nisi aliter expresse ei concessum fuerit. c Episcoporum vicarii dicuntur aliquando quoque officiales d interdum missi dominici, iurisdictionem habentes ordinariam, constituentes eandem sedem & iurisdictionem cum episcopo, cuius vices in causarum cognitione gerunt. f Obseruandum tamen, quod licet in officialem episcopi per commissionem officij sibi generaliter factam causarum cognitio transferatur, tamen potestatem inquirendi, corrigendi, aut puniendi aliquorum excessus, seu aliquos a suis beneficiis officiis vel administrationibus amouendi, non transferri, nisi specialiter haec quoque committantur. g Sicuti nec sine speciali permissione possunt beneficia conferre. h Poterunt autem loco episcopi confirmare, seu instituere habentes ab aliis collationes. i Sed neque praedicti possunt dare clericis literas dimissorias, seu licentiam accipiendi ordines ab alieno episcopo, nisi & illis officialibus illud in mandatis permittatur, id ipsum & de vicariis Episcopi dicendum, nisi sint Episcopi vicarii generales, aut Episcopus in remotis sit partibus. k Habent & suos

& suos vicarios & officiales alii quam episcopi, qui habent ordinariam iurisdictionem, quos ex arbitrio dummodo munitur idoneos constituat in iurisdictione ecclesiastica, vel rebus eius spiritualibus, & dummodo laici non fiant officiales, quod utrisque prohibitum est ecclesiasticis. *m* Pollunt autem & vnus & plures officiales constitui, & vnus principalis, alius dictus foraneus, qui tamen tantæ est dignitatis ac principalis. *n* Potest & officialis ultra, delegatus constitui, & in officialem etiam potest ex claustro monachus simplex aduocari. *p*

S C H O L I A.

a Exstant tituli, de officio vicarii, libr. 1. tit. 38. in decretalibus, & lib. 1. tit. 13. in Sex. & lib. 1. clementinarum, tit. 8. & ita possunt per se vel per alium episcopi iurisdictionem ordinariam exercere, c. cum episcopus, 7. de offic. ord. in Sext. factaque per officiales & vicarios, perinde habentur, ac si facta fuissent per ordinarium ipsum episcopum, per regulam communem, qui per alium facit per se ipsum facere videtur, & quod quis per se potest potest & per alium, l. ita autem, §. gessisset, de administrat. tut. c. mulieres, §. 1. de senten. ex com. in Sext. c. qui facit, de reg. iur. in Sext. Et proinde episcopus tenetur ad restitutionem damnorum per officialem suum, vel vicarium iniuste datorum. ut notat Rota, decis. 431. nota vtrum episcopus, in antiq. per ea, quæ habentur, in ca. 1. de restit. spoliat. & ibi Ioannes Andre. ut & ei imputatur, qui malorum hominum opera vitur. l. ex maleficio, de actio. §. fin. de obl. quæ ex quasi maleficio nascuntur, & doli procuratoris generalis nocet domino, l. apud Celsum, §. quæsitum, de doli mali excep. P. sibi enim imputare debet, qui tales eligit. l. cum mandato, de minor. P. §. licet eos, de iudic. sine quoquo suffragio, & c. in nouellis.

b ut in c. 1. de offic. vica. in Sext. vbi glossa,

A ad verb. ipsius, tractat, officialem proculdubio alium ad certam causam loco sui dare posse. Dubitat autem, num & alium generalem dare possit, sed & verius resoluitur posse & alium ei subrogari ex consensu episcopi; sicque etiam quoque receptum est, & ex consuetudine fere fiat, locum tenens officialis, atque dictum, c. 1. de offic. vica. in Sext. Illud videtur firmare ex hypothesi, nec obest, cap. clericos, 4. de offic. vica. apud Greg. vbi prohibitum est adeptis vicariatus, alios sibi constituere vicarios, nam ibi agitur de rectoribus ecclesiarum vicariis perpetuis, qui non possunt in ecclesiis alios sibi vicarios perpetuos facere, ut ipsi ab onere liberentur, iuxta cap. exstirpanda, §. qui vero, de praben. Receptum tamen est, ut & ipsi vicarii perpetui possint sibi alios vicarios ad modicum tempus eligere, ut notat gloss. ad Clementinam 1. ad verba, locum aliorum, de regularibus, libr. 2. tit. 9. Num tamen a delegato per officialem appellari debeat ad ipsum officialem delegantem, an vero ad Episcopum, vide diuersas sententias in decisione Rota, 350. licet officialis, in nouis. notatur & in decis. 371. si Episcopus dat, in nouis, ab speciali delegato episcopi, vel eius vicario posse & debere appellari ad ipsum episcopum, vel ad vicarium. Vicarium porro, seu officialem loco episcopi constituit capitulum sede vacante post mortem episcopi, vel iam constitutam confirmat, nempe idoneum, in iure canonico doctorem, vel licentiatum, vel alias quantum fieri poterit idoneum infra octo dies, ex constitutione concilii Tridentini sess. 24. cap. 16. Quod si non fecerit, hac deputatio ad metropolitanum deuoluitur. Et si ipsa ecclesia sit metropolitana vel exempta, ad antiquiorem episcopum ex suffraganeis, vel propinquiorem episcopum in exemptis, facit ca. non liceat, in 2. 12. quæ. 2. cap. fin. de supplen. neglig. pralator. in Sext. Loquimur nos porro hic, de vicariis iurisdictionis vel potestatis iudicum, non autem de his, qui

V u u u

- Ecclesias nomine beneficiatorum administrant, qui vel temporales & amobiles sunt, cap. 1. 2. 4. de offi. vicarij, vel perpetui, qui dicuntur & rectores, de quib. in c. 3. eo. tit. c. exstirpanda, §. qui vero, de prab. clem. 1. de offi. vicar. Felinus late ad c. 6. perpetuis, de fide instrum.*
- C** *c. si tua nobis, §. de offi. vicar. solent tamen summi pontifices praedictis suis vicariis plura alia conferre & concedere, quae ex diplomatibus cognoscuntur, ut notat fusc. & de eorum potestate Octavia. Westrius, lib. 2. introductionis in aula Romana actionem, c. 16. Meminit & de vicario a sede apostolica deputato, ca. is cui, de electio. in Sex. Potest in summa vicarius ea gerere in loco, ubi vicarius est, quae pertinent ad iurisdictionem eius, cuius vices gerit. c. si. 93. distin. l. 1. C. de offic. eius, qui vices alterius gerit, c. 1. 94. distin. exceptis his, quae non transferuntur sine speciali mandato, ut in c. quod translationem, de officio lega. atque ideo vicarius retinet dignitatem persona eius, cuius vices gerit, quandiu negotia eius gerit, ca. si. 94. dist. c. generaliter, 16. q. 1. l. penult. C. de aqua duct. lib. 11.*
- d** *ca. pen. & fin. de offi. vicar. in Sext. tamen hac duo nomina officialis & vicarius, differunt, ut notat Guilb. ad clem. 1. de offic. vicar. Fridericus de senis, conf. 302. incip. reuerende pater, nam quicquid potest agere officialis, potest quidem vicarius, sed non conuertuntur, ut idem possit officialis ac vicarius, neque officialis habet potestatem circa actus spirituales, ut vicarius, qui potest inquirere & corrigere, non utique officialis sine speciali mandato, ut paulo post dicitur. Veruntamen hodie ex praesi hac differentia tollitur, & fere haec nomina habentur synonyma & eiusdem potestatis, ut ait Speculator. in tit. de offi. vicarii, Barbatia ad clem. et si principalis de rescript.*
- e** *ut in c. 1. de frig. & malefic. c. 2. de regul.*
- f** *c. cum episcopus, 7. ibi, per alium, & c. de offic. ordina. in Sex. c. Romana, 3. de appella.*
- A** *in Sext. ubi & unum episcopi & officialis esse dicitur auditorium, & ideo ab officiali ad episcopum non appellari, & tenetur contraria consuetudo, c. 2. de consuetud. in Sex. notat & gloss. in c. 2. de offic. ordina. in Sex. Innocentius & Hostiensis ad ca. sua, eo. tit. apud Greg.*
- g** *Isdem verbis relatum, in c. licet, 2. de offic. vicar. in Sext. ubi glossa notat ad verbum, committantur, quod si episcopus expresse ferit unum ex his, quae egent speciali nota in mandato, & adiecerit clausulam, & alia omnia, quae per nos possumus, etiam si mandatum exigant speciale, quod confiantur alia quoque commissa vel similia, vel minoria, quemadmodum & notat Hostiensis, ad cap. significasti, per ipsum cap. de offic. archid. & per ca. sedes, de rescripti. per l. sed et si, §. quaesitum, si quis cautionibus & per notata, ad cap. unde commoda. argumento procuratoris & procuratoris, iuxta c. qui ad agendum, §. 1. de procura. in Sext. Aliter autem dicendum, si aliquod de spiritualibus non fuisset expressum, ut ibidem dicitur, in 1. response. Notat etiam Lopus, Ioannes Monachus, & Dominicus contra Ioannem Andream, ad d. ca. 2. de offic. vicar. in Sext. quod officialis ex generali mandato possit inquirere, quamuis non possit punire, & quod possit remittere reos puniendos, contra quos inquiserit ad episcopum, Roia decision. 66. si seruetur opinio, in nouis. Poterit quoque, si per inquisitionem inueniat innoxios, declarare ab eadem inquisitione absolutos, sicut tenet Felinus ad ca. non potest, de re iudic. Idque contra ripam tuetur Bernardus Diaz in practica canonum, ca. 4.*
- h** *ut expresse deciditur, in c. fin. de offi. vicar. in Sext.*
- i** *c. ex frequentibus, 3. de institut.*
- k** *c. statutum, 3. de prab. in Sext. c. cum nullus clericum, 3. de temp. ord. in Sex. libr. 1. tit. 9. ubi gloss. tamen, ad verba, non extrudant, notat, officiali cum speciali mandato, dimissorias dare posse, ad verbum, remotus.*

remotus, id ipsum dicit in vicario generali, & si in remotis agat episcopus, remota autem loca, qua dicantur, relinquat officio iudicis. addit tãdem & Ioannes Andreas, in hoc concordare Hostiensem ad ca. relatum, de sent. excom. & Archid. ad ca. 2. de testa. in Sex. At quo hodie vicariis dari super hoc expressam potestatem, ut etiam presentibus episcopis tales licentias concedant.

Sic capitulum sede vacante episcopali, constituit vicarium, cap. penultim. de supplen. neglig. pralat. in Sext. facit & Abbatisa electa a maiori parte capituli, c. indemnitate, de elect. in Sext. vel alius pralatus electus cõcorditer in casu. c. nihil, de elect. notat glo. ad clem. 2. de rescrip. ad verbum episcopi, officialem episcopi, dicit eum, quem capitulum dat sede vacante non obstante. clem. cum accessissent, de procurat. nempe officialem iurisdictionis non persona, que non est, pro qua facit, c. vnic. de maiori. & obediens. in Sex. Item ait, & dicit officialem Archidiaconi & alterius inferioris ab episcopo. Tradit etiam, Rota decis. 159. notat glossa, in antiqui. quod ubi plenaria, quantum ad spiritualia & temporalia iurisdictione ad pralatum vel pralatisam pertinet, pralatus potest ibi ponere vicarium temporalem secundum Ioan. Andream, ad clem. frequens, de excessib. pralat.

m c. 16, in noua, 16. q. 7.

n Clem. etsi principalis, 2. de rescript. agit de foraneo, qui ideo dicitur ita, quod incerta parte diocesis subiecta alteri principi seculari, quam sit sedes episcopalis & principalis officialis, sit constitutus. Dioceses enim episcoporum sape non sunt iisdem limitibus desinita, quibus prouincia principum temporalium. Ideo propter faciliorem iustitie expeditionem, nene illa impediatur principibus temporalibus dissidentibus, sub quorum ditionibus est diuisus episcopatus, constituti sunt officiales foranei, de quibus tamen ego arbitrarer cõtra sententiam gloss. in clem. 1. ad verbum, foraneo, de rescript. non intelligi, c. Romana, de offi.

ord. in Sex. nam isti foranei, de quibus dixi, eque principales sunt ac ii, qui in sedibus episcopalibus remanent, & proinde faciunt idem consistorium cum episcopo; atque dictum antea unum episcopum, unum vel plures ponere posse officiales & vicarios, & ideo nõ appellatur ab illis ad episcopum, sed ad superiorem. Caterum non erit id negandum, si in extranei diocesi episcopus constituat officialem, hunc quoque foraneum dicit ad certã causam unum vel ad plures, & pro delegato haberi, quia constituens, ibi, ubi constituit, non habet diocesin, & proinde ab eo foraneo ad delegantem appellabitur, nõ ad superiorem, & ita intelligo, d. c. Romana, de offi. ord. in Sex. & c. Romana, de appell. in Sext.

o De quo & in c. 1. de offi. vicar. in Sext. c. insinuante, de offi. delega. c. dilecti, ultimo, de appellat. & ab hoc appellatur ad delegantem episcopum, vel eius principalem officialem, non ad superiorem.

p potest ita que fieri officialis, & locum tenens eius monachus, & a claustro propter negotia auocari, maxime sciente abbate, ut notat Rota, decis. 185. nota quod monachus simplex, in antiq.

C A P I T U L U M IIII.

De Chorepiscopo.

D Vicarius censebatur in parte episcopatus, & cum maiore potestate, quam officialis, non tamen cum tanta, quam haberet episcopus, is qui olim dicebatur Chorepiscopus, id est, religionis cuiusdam seu partis episcopatus vel dioceseos quasi episcopus. a Sublatus tamẽ vsus Chorepiscoporum propter insolentiam, quodque sibi episcoporum officia vsurparët, b tum etiam, quod pro monstro visum sit in vna diocesi, & corpore duo esse capita, duos inquam esse episcopos. c Potest tamen episcopus in loco, vbi diuersa sunt idiomata, vicarium vnũ in lingua peritum cõstituere, qui verbo & exemplo instruere possit populum sibi subditum. d

Vuuu 2

SCHOLIA.

- a** Chorepiscopi multa habebant communia cum episcopis, neque pendeat, ab episcopis principibus, ut vicarii ab illis constituti, sed veluti proprio beneficio in certa parte loci dioceseos, muneris episcopalis non episcopi vicarias agebat partes, gerentes propria auctoritate, qua episcopi ipsi diocesis gerere debebant, in multis quoque etiam ab episcopis distinguebantur, nam episcopi non nisi in ciuitatibus, Chorepiscopi vero in vicis ordinari poterant, episcopi literas formatas, Chorepiscopi non nisi commendatitias tribuebant, episcopi ius consecrandi habebant, chorepiscopi tantum minores ordines dabant. Leuiticam autem & sacerdotalem benedictionem non poterant tribuere, capit. ecclesius, 3. §. inter episcopos, & capit. 4. quamuis, 68. distinct. ubi & alia fuerunt prohibita chorepiscopis.
- b** d. ca. quamuis, §. fin. & ca. chorepiscopi, §. ea. 68. dist.
- c** cap. quoniam in plerisque, 14. de offic. ord. l. non sunt liberi, de statu hominum, l. quod certarum, de posthu. here. instituen. C. singuli tantum episcopi debent constitui per singulas dioceses. Similes his Chorepiscopis, erant olim in temporalibus principibus officiales dicti momentarij, seu vicarii, melius locorum seruatores vel defensores in prouincia, qui etiam tandem sublatis sunt, quod in singulis ciuitatibus defensores earum, vices praesidium sufficienter agerent. §. nulli quoque iudici, seu c. 4. nouell. 8. ut iudices sine quoquo suffragio fiant, §. 1. & sequen. ut nulli iudic. liceat habere loci seruatores, nouella. 134. temporis. iudis. aequat. species dignitatis localis Suida, tanquam chorepiscopatus.
- d** In dict. c. quoniam in plerisque, 14. de offic. ordina.

CAPVT V.

De Archidiaconis.

Inter vicarios episcopi annumeramus archidiaconos, quorum interdictio qui-

Adem est ordinaria & perpetua, verum nomine episcopi reddita. Ideo ex vicaria potestate audit iurgia singulorum, & circueundo prouinciam, cuncta qua emendatione indigent loco sui episcopi, corrigit, & emendat. **a** Attamen sine mandato & licentia episcopi nemini debet curam committere animarum, **b** aut excommunicare, **c** aut dare commendatitias literas ad suscipiendos alibi ordines, **d** aut visitare monasteria, nisi in quantum ei consuetudo permittit, **e** poterit tamen contra capellanos, quos dixerit sibi subditos causa visitationis, agere irrequisito episcopo, sicuti capitulum in re, quam habet ab episcopo diuisam, ratione administrationis, & in bonis temporalibus diuisis, agit irrequisito episcopo. **f**

SCHOLIA.

- C** a c. 1. ca. ad hac nos, 17. de offic. Archid. libr. 1. tit. 23. ca. perlectis, §. Archidiaconum, 25. distinct. ubi glossa, ad verb. iurgia, disputat de eius iurisdictione, habet & Archidiaconus nihilominus alia officia, qua in praedictis iuribus ponuntur, & in cap. ut nostrum, eo. tit. de offic. Archid. concedit & ei aliqua consuetudo, qua tamen praescripta esse debet. c. si. de offic. Archid. c. dudum, de elect. c. ad haec. de excess. prelat.
- D** b Etiam si consuetudo alia fuerit. c. cum satis sit, 4. de offic. Archid. can. nullus omnino, 16. quaest. 7. cap. cunctis fidelibus, 16. quaest. 1.
- c** de iure communi, sine consensu episcopi. ca. Archidiaconus, §. de offic. Archid. ca. visis, 16. q. 2. c. nullus, 16. q. 7. ca. corripitur, 24. quaest. 3. possunt tamen de consuetudine aliquando, ut in cap. dudum, in 2. de elect.
- E** d c. significasti, 8. de offic. Archid.
- e** c. dilecto filio, 10. de offic. archid.
- f** Rota decis. 284. nota quod Archidiaconus, in antiq. per c. cum olim, de testib. ad quod facit. l. ciuitates. quod cuius. vniuers. namine. P. c. edoceri. de rescript.

CAP.

CAP. VI.

1 De Archipresbyteris.

2 Coadiutore.

3 Titulario episcopo.

Archipresbyteri in his, † quæ gerunt ex officio, vires quoque episcopi dicuntur agere. *a*

2 Coadiutor quoque datus in temporalibus vel spiritualibus videtur etiam vicarius eius, cui adiungitur vel datur. *b*

3 Sed & titularius episcopus, † ecclesiæ **B** existentis penes infideles, quæ caret proprio clero & populo Christiano, & qui sedem non habet, ratione priuilegii sibi concessi de promouendo ad sacros ordines quoscumque ad se venientes, est quasi vicarius episcoporum aliorum, quorum subditos promouet. Quia non potest sine proprii prelati expresso consensu, aut sine literis dimissoriis promouere quenquam ad quoscumque sacros ordines, vel ad primam tonsuram, nisi velit suspendi per annum ab executione pontificali, & promotus ab executione suscepti ordinis, donec aliter fuerit visum suo episcopo. *c*

SCHOLIA.

a *ca. penult. & fin. de offic. archipresbyt. libr.*

1. tit. 24. & gloss. ad clem. 2. ad verbum,

foraneo, de rescript. notat quod ubi dicitur

de officiali foraneo, dicit eodem modo, de decano rurali,

qui in parte diocesis gerit vices episcopi ad tempus, qui etiam officialis foraneus dici possit. Quæ tamen

intelligenda ait, nisi officiales vel decani ex alio capite admittantur, ut quia canonici

Cathedralium ecclesiarum, vel his similes Joan. Andreas id firmat. Archipresbyter,

vel in vrbe ciuitatis est, vel curialis. Ciuitatis officium ponitur, ut vice episcopi eo absente, officium diuinum

incipiat, benedictiones presbyterales det, & c. officium, de offic. archipresbyt. Ruralis vero, vel decanus, presbyterorum & laicorum seu plebania gerit curam, & cuncta refert ad episcopum. c. fin. eod. tit. dicitur

Aur porro archipresbyter ruralis, alicubi decanus, ut in c. capit. 50. dist.

b Quando praelatus vel beneficiatus est impar muneri, vel propter aegritudinem perpetuam, vel ob senectutem, vel aliter, datur ei aliquando coadiutor, qui eius vices suppleat, honestis eidem ex beneficio expensis datis. *cap. fin. & cap. ex parte, cap. de rectoribus, c. tuanos, de clerico agrot. cap. vnic. eod. tit. in Sexto.*

c In concilio Tridentino, sess. 14. cap. 2. & sessio. 6. c. 5. & sess. 23. de reforma. cc. 3. 8. & 10. Quia & generaliter omnibus episcopis in aliena diocesi sine consensu priorum praelatorum quippiam agere in preiudicium eorum prohibitum est. *Concil. Niceno, cap. 17. Aureliacensi, capit. 3. cap. 15. Moguntinensi, c. 14. e. 1. 21. q. 2. per totam, q. 3. c. 1. cum seq. de temporib. ordinat. in Sexto.*

DE OFFICIO LEGATI.

TITVLVS III.

CAPVT I.

1 Continuatio.

2 Quid legatus.

3 Et quod species, ut alii de latere, missi, nati.

Inter iudices ordinarios erant † legati summi pontificis, quibus incertis negotiis committitur legationis officium, ut ibi euellant, dissipent, plantent atque ædificent, in prouinciis sibi commissis, vbi tanquam proconsules habentur antiquorum. *a* Et ita:

Legatus summi pontificis † dicitur eius vicarius, & vices eius gerens in aliqua prouincia vel regno sibi commissis. *b*

Legatorum autem † pontificalium tres sunt species. *c* Quidam enim sunt legati dicti de latere, *d* nempe cardinales, qui ex latere summi pontificis & eius senatu accipiuntur, & in prouincias mittuntur nomine summi pontificis, potestate acce-

Vuuu 3